

УДК 355.121.(430)

к.і.н., доц. **Онищук М.І.** (КНУ)
к.н.держ.упр. **Мельников О.Г.** (ВІКНУ)
д.політ.н., проф. **Храбан І.А.** (ВДА)

ЗБРОЙНІ СИЛИ ФРН В УМОВАХ НОВИХ ВИКЛИКІВ І ЗАГРОЗ

У статті досліджується трансформація Збройних сил Федеративної Республіки Німеччини (ФРН). В останні роки, враховуючи нові геополітичні реалії, Збройні сили ФРН зазнають реформування та виконують своє конституційне завдання – оборонне. Міжнародний тероризм, розповсюдження зброї масового ураження та регіональні збройні конфлікти все більше і більше загрожують стабільності Європи на периферії. Разом з тим з середини 90-х років ФРН розпочала перегляд концепції національної безпеки, широкомасштабну реорганізацію бундесверу, спрямовану на протистояння новим викликам і загрозам: тероризму, етнічним і релігійним конфліктам, міжнародній злочинності, нелегальній міграції. Тому захист територіальної цілісності і суверенітету держави в рамках системи колективної безпеки Альянсу є пріоритетним напрямком реформування Збройних Сил ФРН.

Ключові слова: Збройні сили ФРН, нові виклики і загрози, реформування, трансформація, бундесвер, біла книга.

Постановка проблеми. В умовах нових викликів і загроз військово-політичне керівництво ФРН здійснює низку заходів, спрямованих на зменшення чисельності своїх

збройних сил (ЗС) з одного боку, а з іншого – на підвищення їх бойових можливостей шляхом впровадження нових систем озброєння, бойової техніки, вдосконалення форм, способів і принципів застосування. В проведенні глибокої трансформації бундесверу ФРН виразно спостерігається тенденція, яка полягає не стільки в підготовці військ до нової глобальної війни, скільки, за поглядами воєнно-політичного керівництва, в приведенні національної системи забезпечення воєнної безпеки у відповідність з існуючими й майбутніми різноманітними загрозами і викликами, з якими Німеччина може зіткнутися в перспективі.

Актуальність статті полягає в тому, що нові геополітичні реалії, перехід від біполярного до багатополлярного світу призводять до безпрецедентного скорочення найчисельнішої армії в Європі. На фоні сучасних викликів і загроз військово-політичне керівництво ФРН формує сьогодні нову систему національної безпеки, яка виходить за рамки класичної оборони своєї території. З середини 90-х років минулого століття, застосування бундесверу поширюється на весь світ.

Стан дослідження теми. З методологічної точки зору у вирішенні даної проблеми великий внесок зробили В.П. Горбулін, Н.В. Сунгуровський, В.О. Шишкіна та багато інших вітчизняних і зарубіжних науковців. Разом з тим, незважаючи на постійне зростання числа досліджень з питань сучасних процесів у Збройних силах Німеччини, цю проблематику можна віднести до недостатньо вивчених з точки зору її історичної ретроспективи. Сьогодні існує необхідність у більш системних дослідженнях процесів трансформації бундесверу і її спрямованості, а також використання цього досвіду в Збройних силах України.

Мета статті – проаналізувати трансформацію ЗС ФРН в умовах нових викликів і загроз.

Викладення основного матеріалу. Після завершення політичного, військового та ідеологічного протиборства між Сходом і Заходом Німеччина позбулась загрози втрати суверенітету. У 1990 р. ФРН скоротила свої ЗС до 340 тисяч чоловік, що майже вдвічі менше за армії ФРН і колишньої Німецької Демократичної Республіки, разом взяті. Незважаючи на це, бундесвер й надалі залишається найчисельнішою армією Західної Європи. Що ж стосується фінансування ЗС і реформ у них, то у зв'язку з можливою активізацією участі німецької армії в міжнародних операціях ЄС і НАТО військовий бюджет, що становив у 2003р. 24,4 млрд. євро, вже з 2007 р. збільшився на 800 млн. євро. У 2013 році міністерству оборони виділяють 33,3 мільярда євро.

Активна зовнішня політика ФРН з широким застосуванням бундесверу, який поки що не бере прямої участі у бойових діях, знайшла своє відображення у новій воєнній доктрині ФРН. Доктрину було ухвалено весною 1995 р., сенс якої полягав не просто у підвищенні боєздатності німецької армії, а у переході від використання бундесверу тільки для оборони власної території до його залучення в операціях на віддалених театрах воєнних дій.

З метою підвищення ролі Німеччини на міжнародній арені з середини 90-х років активізувалася реструктуризація Збройних сил ФРН, почали реалізуватися зорієнтовані на це плани переозброєння. У період з 1995 до 2000 року витрати на нові озброєння зросли з 10,08 до 14,7 млрд. нім. марок, що склало близько 30 відсотків загальних витрат на армію. З озброєння були зняті тактичні винищувачі “Торнадо”, на зміну яким прийшли “Єврофайтери”. 27 травня 2003 р. у Бонні було підписано контракт на випуск військово-транспортного літака А-400М. Німеччина замовила для бундесверу 60 таких літаків на загальну вартість 8,3 млрд. євро. Як відомо, у свій час ФРН відмовилася брати участь у проекті створення європейського військово-транспортного літака на базі українського АН-70 [1, с. 3]. В цей час створюється також спеціальне командування тилового і матеріально-технічного забезпечення для підтримки операцій за кордоном.

У травні 2003 р. у своїй доповіді “Напрямки оборонної політики” тодішній міністр оборони ФРН П. Штрук висловив воєнно-політичну спрямованість зовнішньої політики Німеччини. Він особливо наголосив, що “нині оборона розуміється як щось більше, ніж традиційні оборонні операції на кордонах проти звичайного нападу. Сьогодні – це

попередження конфліктів і криз, загальне керування кризами і посткризове відновлення. Відповідно, оборона більш не може бути прив'язана до географічних рамок, але вимагає забезпечення нашої безпеки всюди, звідки виходять загрози. Федеральний конституційний суд і німецький бундестаг підтвердили, що операції бундесверу, проведені у рамках колективної системи безпеки, не суперечать конституції країни” [2, с.3].

24 жовтня 2006 року бундестагом була ухвалена нова “Біла книга з питань політики безпеки Німеччини та перспективам розвитку збройних сил”, яка стала основним документом, своєрідною урядовою програмою в галузі безпеки. В ній наводяться тлумачення основних напрямів федеральної політики безпеки і оборони, а також надається інформація про стан і плани розвитку ЗС ФРН. Біла книга фактично позиціонує Німеччину на світовій арені, є певним віддзеркаленням її зовнішньополітичних амбіцій, предметом аналізу для подальшого прогнозування подій у царині світової політики безпеки й оборони.

Ключовою відмінністю Білої книги 2006 р. від попередніх стало питання юридичної та практичної ваги, навколо якого точилися гострі дискусії, а саме: розширення можливостей застосування бундесверу всередині країни. Така необхідність ще в той час аргументувалась реаліями, згідно з якими небезпека від застосування ядерної зброї, міжнародного тероризму й організованої злочинності загрожувала і зовнішній і внутрішній безпеці Німеччини. У Білій книзі наголошувалось, що “завдання внутрішньої безпеки вирішуються відповідними установами на рівні федерації і на рівні земель. Використання бундесверу можливе лише в рамках чинного законодавства, тому уряд вбачає тут необхідність ширшого тлумачення і доповнення існуючих конституційних норм” [3, с. 9].

Така постановка питання серед воєнно-політичного керівництва ФРН особливо гостро виникає у зв'язку з тим, що на рубежі ХХ-ХХІ століть у світі виникає велика кількість нових видів конфліктів, які переростають у регіональні війни. Міжнародний тероризм, розповсюдження зброї масового ураження та регіональні збройні конфлікти все більше і більше загрожують стабільності Європи на периферії [4]. За цих умов важливого значення набуває міжнародна співпраця. У цьому сенсі все більш пріоритетною для ФРН постулюється співпраця з США та НАТО.

Міністр оборони Ф. Юнг під час презентації Білої книги в бундестазі наголосив: “НАТО має унікальний військовий потенціал і здатність розв'язувати конфлікти. Тому НАТО має залишатись основою нашої колективної оборони, а у майбутньому бути гарантією безпеки і оборони не тільки Німеччини, але й далеко за її межами” [5]. Після досить прохолодних відносин із США за часів уряду Г. Шрьодера в Білій книзі 2006 р. співпраці з США відводиться все більш вагоме місце: “Основні питання європейської безпеки можуть бути розв'язані лише разом із Сполученими Штатами, а Північно-Атлантичний Альянс отримує провідну роль форуму для західних націй в обговоренні і вирішенні питань безпеки і оборони” [3, с. 8].

“Основні напрямки політики Німеччини в галузі оборони” (чинний документ підписаний Міністром оборони ФРН 18 травня 2011 р.) являють собою конкретизацію на встановлений період закріплених в “Білій книзі” завдань для Міністерства оборони в галузі забезпечення національної та коаліційної безпеки. Даний документ є базовим для розробки концепції розвитку бундесверу, а також для визначення інших аспектів і напрямків діяльності, що входять в сферу компетенції Міністерства оборони ФРН. Він має середньостроковий характер і розробляється за вказівкою глави військового відомства управлінням планування Генерального штабу ГШ ЗС під загальним керівництвом Генерального інспектора бундесверу. Після затвердження Міністром оборони він є керівним документом з організації реформування ЗС ФРН.

У документі “Основні напрямки політики Німеччини в галузі оборони” сформульовані стратегічні основи для визначення призначення і завдань бундесверу в якості елемента загальнодержавної системи забезпечення національної безпеки. У ньому також викладені цілі і інтереси Німеччини в галузі політики безпеки, що базуються на висновках з оцінки

сучасної військово-політичної обстановки (ВПО), включаючи аналіз поточного стану ВПО і перспектив можливого її розвитку в майбутньому.

У відповідності з останніми змінами ЗС ФРН в якості інструменту комплексної і перспективної політики країни у сфері безпеки та оборони призначені для вирішення наступних завдань: захист територіальної цілісності і суверенітету держави в рамках системи колективної безпеки Альянсу; запобігання міжнародних конфліктів і врегулювання криз, включаючи боротьбу з міжнародним тероризмом; участь у вирішенні військових завдань в рамках загальної політики в галузі безпеки й оборони ЄС; внесення вкладу в забезпечення територіальної оборони (рішення задач на національній території, а також надання міжвідомчого сприяння в рамках ліквідації наслідків лих та катастроф природного та техногенного характеру), захист особливо важливих об'єктів інфраструктури у разі введення надзвичайного стану всередині країни; проведення рятувальних та евакуаційних операцій, а також звільнення заручників за межами національної території; розвиток партнерства і співробітництва в рамках багатонаціональної інтеграції та глобального співробітництва в галузі безпеки (дана діяльність розглядається в якості важливого елемента сучасної оборонної дипломатії); участь в операціях з надання гуманітарної допомоги за кордоном [6].

У контексті трансформації Збройних сил ФРН з 1 липня 2011 р. спостерігаються більш радикальні заходи щодо скорочення ЗС та їх реорганізації. В країні скасована система обов'язкової військової служби. Відповідно до пропозицій Міністра оборони Томаса де Мезьєра, бундесвер буде складатися з професійних військовослужбовців, загальна чисельність яких буде нараховувати в межах 175-185 тисяч військовослужбовців і 55 тис. цивільного персоналу. Здійснюється реорганізація та передислокація органів управління, вдосконалюється система управління військами, частково змінюється структура родів військ і служб.

Колишні Головні штаби видів ЗС реорганізуються в Командування видів ЗС і більше не будуть знаходитись в складі Міністерства оборони. Командування Сухопутних сил формується в м. Штраусберг, Військово-повітряних сил – в м. Берлін, Військово-морських сил – в м. Росток, Основних сил оборони – в м. Бонн. Шосте командування – Головне командування застосування військ (сил) – безпосередньо підпорядковується Генеральному інспектору бундесверу.

Міністр оборони ФРН наголошує сьогодні, що класична оборона території від агресора не може бути головною метою. Мова йде не тільки про захист німецьких інтересів безпеки, а також і економічних інтересів. У кризових ситуаціях бундесвер має бути готовим забезпечити доступ Німеччини до світових ринків і їх природних ресурсів, в т. ч. “на суші, на воді і в повітрі”. В майбутньому 10 000 військовослужбовців повинні бути підготовлені для дій за межами держави [7].

Висновки. Таким чином, протягом перших 50 років після Другої світової війни відповідно до Конституції ФРН не застосовувала свої ЗС за межами держави. З ліквідацією біполярної системи світової безпеки з середини 90-х років ФРН розпочала перегляд концепції національної безпеки, широкомасштабну реорганізацію бундесверу, спрямовану на протистояння новим викликам і загрозам: тероризму, етнічним і релігійним конфліктам, міжнародній злочинності, нелегальній міграції. Сучасні виклики і обов'язки перед союзниками вимагають від військово-політичного керівництва ФРН дедалі частіше використовувати бундесвер за рубежом.

Активна зовнішня політика Німеччини з широким застосуванням бундесверу, який поки що не бере прямої участі у бойових діях, полягає не просто у підвищенні боєздатності німецької армії, а у переході від використання збройних сил тільки для оборони власної території до його залучення в операціях на віддалених театрах воєнних дій.

З метою подальшого підвищення ролі Німеччини на міжнародній арені, починаючи з середини 2011 р., на фоні нових викликів і загроз ФРН здійснює глибоку трансформацію ЗС. Аналіз сутності і змісту трансформаційних процесів у ЗС ФРН дає підстави зробити висновок про те, що вони спрямовані на створення мобільних, добре підготовлених і

технічно оснащених з'єднань. При цьому ЗС повинні мати розвинуту інфраструктуру і, поряд з виконанням традиційних оборонних завдань, бути здатними брати участь в антикризових операціях за кордоном.

Ці реформи характеризуються відміною призова, повним переходом на професійний принцип комплектування з одночасним скороченням чисельності армії та кардинальною зміною її організаційної структури. Трансформація ЗС спрямована на досягнення наступних цілей: ведення боротьби з міжнародним тероризмом, інтеграція родів військ і видів збройних сил, надання бойовим частинам експедиційного характеру, адаптація нових військових технологій, покращення логістики, посилення розвідки, боротьба з поширенням зброї масового ураження та наркоторгівлею, оперативне реагування на нейтралізацію міжетнічних конфліктів, покращення ситуації з матеріально-технічним забезпеченням збройних сил, вдосконалення професійної підготовки та підвищення якості життя військовослужбовців.

В результаті трансформації в умовах нових викликів і загроз ЗС Німеччини орієнтуються в першу чергу на підготовку до участі в багатонаціональних воєнних операціях та врегулюванні національно-етнічних конфліктів за межами країни.

ЛІТЕРАТУРА:

- 1 Європейського літака ще нема, але контракт уже підписано // День. – 2003. – № 90. – 28 травня. – С. 3.
2. Сумбаєв С. Крест бундесвера // Красная звезда / С. Сумбаєв. – 2003. – № 161 – 2 сентября. – С. 3.
3. Weißbuch 2006 zur Sicherheitspolitik der Bundesrepublik Deutschlands und zur Zukunft der Bundeswehr. – Berlin, 2006. – 165 s.
4. German Security Policy: Assessing the 2006 White Paper on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr. An AICGS Conference with support from the German Ministry of Defense and the National Intelligence Council. Washington, DC. July 10, 2007: [Електронний ресурс]. – режим доступу до сайту : – <http://www.aicgs.org/>. – Назва з екрану.
5. Regierungsmgser Hanmg Regierungsvortrag von Verteidigungsminister Franz Josef Jung zum Weißbuch der Sicherheitspolitik Deutschlands vor dem Bundestag am 26. Oktober 2006 in Berlin// Internationale Politik, Dezember 2006: [Електронний ресурс]. – режим доступу до сайту: – <http://www.internationalepolitik.de/>. – Назва з екрану.
6. Die Verteidigungspolitischen Richtlinien 2011: [Електронний ресурс]. – режим доступу до сайту: – http://www.nato.diplo.de/contentblob/3149360/Daten/1316709/VM_deMaiziere_180511_DLD.pdf. – Назва з екрану.
7. Der Oberbefehlshaber de Maizière erklärt die Bundeswehrreform: [Електронний ресурс]. – <http://www.sueddeutsche.de/politik/de-maiziere-erklaert-die-bundeswehrreform-der-oberbefehlshaber-1.1099058> – Назва з екрану.

Без рецензії.

**к.и.н., доц. Онищук Н.И., к.н.госуд. упр. Мельников А.Г., д.полит.н., проф. Храбан И.А.
ВООРУЖЕННЫЕ СИЛЫ ФРГ В УСЛОВИЯХ НОВЫХ ВЫЗОВОВ И УГРОЗ**

В статье исследуется трансформация Вооруженных сил Федеративной Республики Германии (ФРГ). В последние годы, учитывая новые геополитические реалии, Вооруженные силы ФРГ испытывают реформирования и выполняют свою конституционную задачу - оборонную. Международный терроризм, распространение оружия массового поражения и региональные вооруженные конфликты все больше и больше угрожают стабильности Европы на периферии. Вместе с тем с середины 90-х годов ФРГ начала пересмотр концепции национальной безопасности, широкомасштабную реорганизацию бундесвера, направленную на противостояние новым вызовам и угрозам: терроризму, этническим и религиозным конфликтам, международной преступности, нелегальной миграции. Поэтому защита территориальной целостности и суверенитета государства в рамках системы коллективной

безопасности НАТО является приоритетным направлением реформирования Вооруженных Сил ФРГ.

Ключевые слова: Вооруженные силы ФРГ, новые вызовы и угрозы, реформирование, трансформация, бундесвер, белая книга.

**Ph.D. Onyshchuk M.I., Ph.D. Melnykov O.G., Prof. Khraban I.A.
THE ARMED FORCES OF THE FEDERAL REPUBLIC OF GERMANY UNDER CONDITIONS
OF NEW THREATS AND CHALLENGES**

The article is regarded transformation of the Armed Forces of the Federal Republic of Germany (GE). Taking into consideration the new geopolitical realities, in recent years the Armed Forces of Germany has been reformed and carried out its main constitutional task- defensive. International terrorism, proliferation of weapons of mass destruction and regional armed conflicts increasingly threaten the stability of the European periphery. However, since the mid 90's Germany has begun to review the concept of national security, has started large-scale reorganization of Bundeswehr, aimed at meeting new threats and challenges: terrorism, ethnic and religious conflicts, international crime and illegal migration. That's why, the protection of territorial integrity and sovereignty within the Alliance's collective security is the priority direction of reforming the Armed Forces of Germany.

Key words: the Armed Forces of Federal Republic of Germany (GE), new threats and challenges, reforming, transformation, Bundeswehr, White Book.